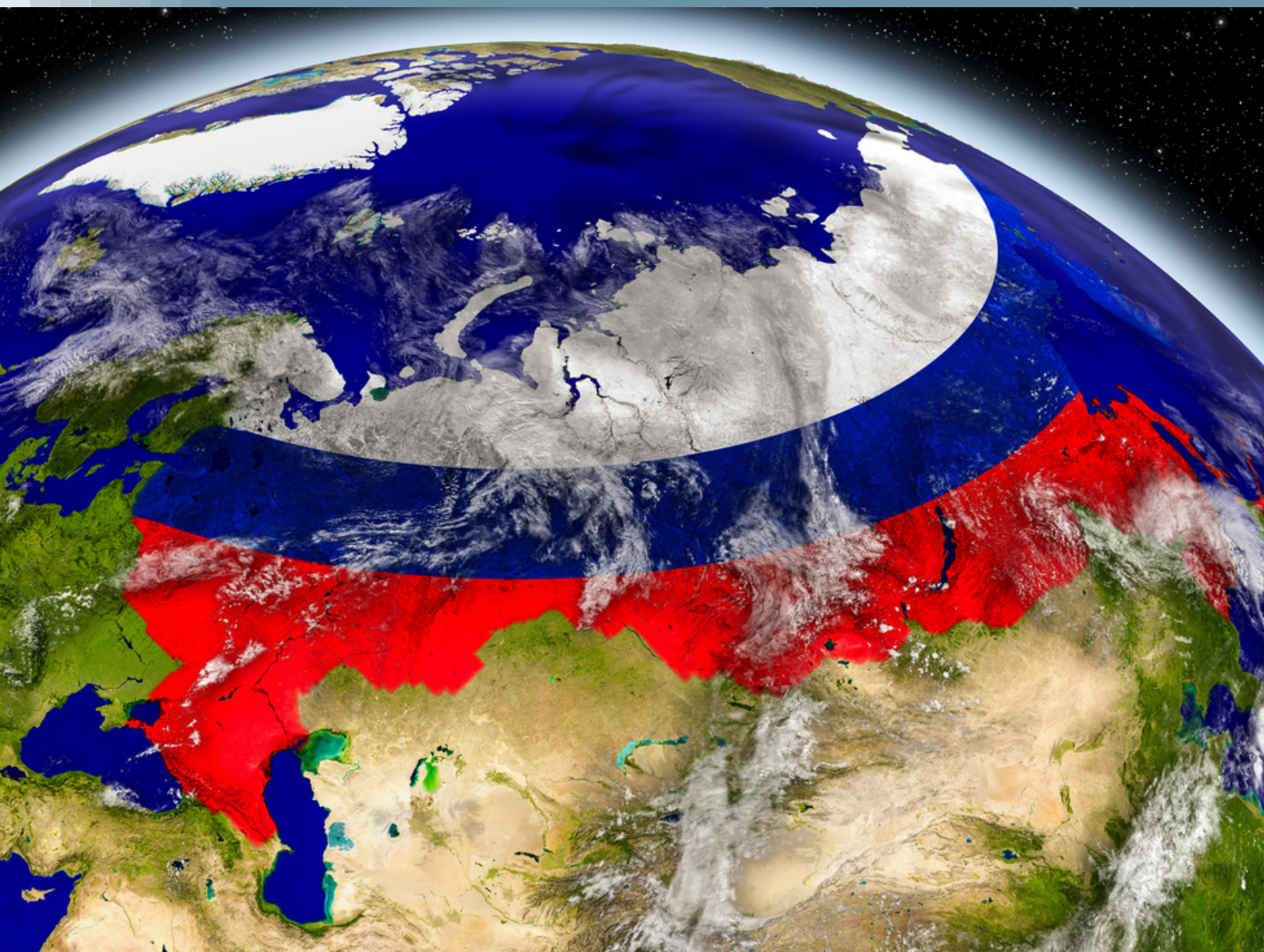

Nordområdene og Russland Funn fra forskningen

Program
Russland og nordområdene/Arktis – NORRUSS

Nordområdene og Russland

Funn fra forskningen

Program
Russland og Nordområdene/Arktis - NORRUSS

© Norges forskningsråd 2017

Norges forskningsråd
Besøksadresse: Drammensveien 288
Postboks 564
1327 Lysaker
Telefon: 22 03 70 00
post@forskningsradet.no
www.forskningsradet.no/

Publikasjonen kan bestilles via internett:
www.forskningsradet.no/publikasjoner

Grafisk design omslag: Melkeveien Designkontor AS
Foto/ill. omslagsside: Shutterstock

ISBN 978-82-12-03625-3(pdf)

Innhold

Forord.....	2
Fram - tilbake – på stedet marsj?.....	3
Russisk kommunereform – flere kommuner.....	4
Velferd eller "tyveri av folket"?.....	5
Samspill og motsetning – stat/samfunn.....	6
Ett folk, en leder – en opposisjon?.....	7
Russland – det egentlige annerledeslandet?.....	8
Bedre stat – uregjerlig folk?.....	9
Likhet for loven eller bekjentskap?.....	10
Forsvarsindustrien – lokomotiv i motbakke.....	11
Hvorfor inntar Kina Arktis?.....	12
Arktis, en arena for rivalisering?.....	13
Arktisk shipping – et utfordrende farvann.....	14
Staten tar - urfolk gir?.....	15
Silkevei og sanksjoner – Russland i spagat øst-vest.....	16
Russisk matmarked i endring.....	17
Arktisk olje i grenseland.....	18
Oljeforventning i nord.....	19
Taiga + teknologi = Klokt skogbruk + fremtid i nord.....	21
Kongekrabbe av og på første klasse.....	22

Forord

Forskningsrådets NORRUSS-program – finansiert av Utenriksdepartementet – er et ektefødt barn av sin tid. Det ble unnfanget i april 2008, først under navnet «Geopolitikk-Nord» som gikk over fem år. Men allerede fra mai 2010 ble det supplert og senere videreført som et enda bredere program under navnet NORRUSS.

Bakteppet var Stoltenberg-regjeringens vedtak i 2005 om å gjøre Nordområdene til et «strategisk satsingsområde», en satsing der utenriksminister Jonas Gahr Støre engasjerte seg sterkt. Geopolitikk-Nord ble ledet av Institutt for Forsvarsstudier i Oslo, med et bredt samarbeid med en håndfull land, og med en samlet plan for forskningen.

Satsingen var sterkt internasjonal. Det gjaldt også programstyret: Uten forkleinselse for noen vil jeg her trekke frem Alyson Bailes – tidligere britisk ambassadør til Finland og sjef for SIPRI i Stockholm – samt Christopher Bertram, tidligere leder både for det tyske «Stiftung Wissenschaft und Politik» og «The International Institute for Strategic Studies» i London. Fra Aleksanteri-instituttet i Helsinki, Nordens ledende på Russlands-forskning, har Anna-Liisa Hausala deltatt gjennom en årrekke. Alyson Bailes, som var professor på Island, gikk bort for et år siden.

NORRUSS har siden 2010 arbeidet som en finansieringskilde for en rekke norske enkeltstående forskningsprosjekter. De satser på samarbeid med russiske, men også med andre lands forskere. Intensjonen bak NORRUSS har vært å trekke også samfunnsforskning inn i et allerede ganske bredt forskningssamarbeid med Russland om naturfag og teknologi.

Det er viktig at norsk forskning om og med Russland går videre – en nabo som ikke bare er verdens største land, men også en stat som arbeider med å forme sitt rettssystem og sin økonomiske modell. At Norge gjennom to hundre år har hatt et rimelig fornuftig forhold til denne naboen, skyldes geografisk nærhet og en kunnskapsbase som hele tiden har vokst – og gitt næring til en norsk politisk nøkternhet overfor Russland. Denne kunnskapsbasen bør utbygges videre, gjennom NORRUSS og andre programmer – og med langsiktig støtte fra norske myndigheter.

Nils Morten Udgaard,
Programstyreleder Geopolitikk-
Nord og NORRUSS 2008-2017.

NORRUSS programstyre 2010 - 2016	
Leder: Nils Morten Udgaard	Marit Bjerkeng, Høgskolen i Finnmark
Medlemmer: Anna-Liisa Heusala, Aleksanteri Institute, Helsinki.	Jarle Forbord, Norsk-russisk handelskammer
Timo Koivurova, Lapland Universitet	Hilary Pilkington, University of Manchester
Mette Skak, Aarhus Universitet	Varamedlemmer
Rainer-Elk Anders, Staffordshire University	Christen A. Mordal, CA Mordal Consulting
	Alyson J. K. Bailes, Universitetet i Reykjavik
	Øyvind Nordsletten

Fram - tilbake – på stedet marsj?

I 2017 er Russland fortsatt hovedsakelig et råvareproduserende land. Statens avhengighet av eksport av olje og gass er enorm.

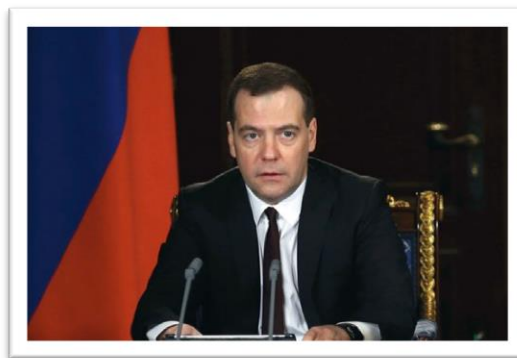
Prosjektet MODNORTH viser at den russiske tradisjon med modernisering ovenfra ikke alltid er den mest virkningsfulle.

– Russisk politikk er i en konstant spenning mellom et formelt, demokratisk rammeverk og ikke-demokratisk praksis. Ofte vinner praksis, mener prosjektleder Elana Wilson Rowe.

Medvedevs reformer

Så hvor ble det av innovasjonen og endringene som president Dmitrij Medvedev lanserte høsten 2009 i det omfattende moderniseringsprogrammet "Fremad Russland"? Presidenten hadde merket seg at Russland hadde sakkert akterut i forskning og teknologi og at korrupsjon og råvareavhengighet hindret videre utvikling. 2009 var året etter at oljeprisen hadde falt fra rekordhøye 147 dollar og deretter stabilisert seg på rundt 60 dollar.

Medvedevs program tok sikte på å forene alle gode krefter for å snu utviklingen i Russland. Landet – som var så avhengig av eksport av råvarer som olje og gass- hadde fått merke den internasjonale finanskrisen på kroppen – og statsfinansene. Målet var å minske råvareavhengigheten.

Russlands president i 2009 Dimitrij Medvedev.
Foto: Shutterstock

For å få dette til, måtte det tas to hovedgrep: endre skatteregimet og bedre samordning og samvirke i statsapparatet sentralt så vel som lokalt.

Lokalt er best

De to studiene i prosjektet har tatt for seg to forhold. Den ene har analysert strukturelle forhold, som økonomi og sosial modernisering i Russland på føderalt nivå og hvordan en Moskva-basert elite har endret disse forholdene. Den andre har sett på politikken i praksis i Nordvest-Russland, spesielt på områder som energiøkonomisering, administrative reformer og modernisering på grasrotnivå.

Moderniseringen i nord har vært mer drevet fram av lokalt initiativ enn av reformer ovenfra, sier forskerne Anatoli Bourmistrov og Andrei Mineev fra Nord Universitet. Enkeltpersoners evne til å lære og eksperimentere har vært nøkkelen til suksess. Til dels har de brukt ideer fra vestlige samarbeidspartnere og utdanningsmiljøer, tilpasset russisk kultur og organisering. Bourmistrov kaller disse vellykkede personene for "kontekstsambassadører."

Hybridregime

Ordningen med Borgerkammer i Murmansk ble en blandet erfaring, viser studien som Kirsti Stuvøy ved Høgskolen i Lillehammer gjennomførte. Formålet var å bedre forholdet mellom statlige myndigheter og det sivile samfunn. Men i tillegg ble kammeret en ordning der myndighetene plasserte eks-politikere og innflytelsesrike enkeltpersoner som rådgivere.

– Russland er ikke autoritært, men heller ikke fritt. Aktører kan faktisk presse frem endringer og modernisering. Du kan være for modernisering uten at du dermed bøyer deg for Vesten, sier Wilson Rowe.

Men hvor går Russland under president Vladimir Putin: Fremad – bakover – eller på stedet marsj?

Fakta

Prosjekt: MODNORTH – *Modernizing the Russian North: Politics and practice*

Prosjektleder: Elana Wilson Rowe, NUPI

Prosjektperiode: 2011-2013

Studerte: President Dmitrij Medvedevs manifest "Fremad Russland" (2009)

Mål: Minske råvareavhengighet, fornye næringslivet

Hovedgrep: Endre skatteregimet, bedre samvirke i statsapparatet

Funn: Russland fortsatt råvareavhengig. Liten eller ingen fornyelse og innovasjon i næringslivet. Lokale initiativer har gitt størst uttelling. Enkeltpersoners initiativ og kunnskap nøkkel til suksess

Russisk kommunereform – flere kommuner

Den russiske kommunereformen (2005-2007) fordoblet antall kommuner. Målet var økt lokalt selvstyre, men statlige penger uteble. Dette er noen av funnene i BUDRUS-prosjektet.

– Russland innførte sine reformer da økonomien var på sitt beste. Det er det motsatte av hva OECD-landene gjør, der er effektiviseringsreformer som oftest motivert av dårlig økonomi. Reformene var derfor mer preget av ideer om modernisering enn av sparing og effektivisering, sier prosjektleder Frode Mellempvik.

BUDRUS tok sikte på å bedre kunnskapen om utviklingen av reformene på det lokale styringsnivået i Russland. Fokus for forskningen var Nordvest-Russland og utgangspunktet var kommunenes økonomiske handlingsfrihet i budsjetteringsprosessen.

”Russland er ikke så sentralstyrt som det ofte hevdes.”

Hybridløsninger

– Reformistene var inspirert av vestlige tanker som at staten skal planlegge langsiktig og strategisk, samtidig som befolkningen fikk innsyn i budsjettene og budsjettprosessen. Men slik gikk det ikke alltid. Gode hensikter støtte mot russiske tradisjoner og institusjoner da de skulle gjennomføres. Både form og innhold ble endret så man fikk hybride løsninger, påpeker Mellempvik.

Lokal innovasjon

Russland er ikke så sentralstyrt som landet ofte blir fremstilt som. BUDRUS viste at det er mange regionale og lokale styringsinnovasjoner. Regionene har stort handlingsrom til å formulere og gjennomføre egne strategier. De kan for eksempel i større grad enn norske kommuner tilpasse skattenivået for å tiltrekke seg private investeringer. Ett eksempel er Leningrad fylke (oblast). Fylket har systematisk over mange år utviklet et system med redusert overskuddsskatt over en viss periode for private selskaper. Et slikt differensiert skattesystem krever avanserte planleggingssystemer.

Eksperimentering

Det foregår også en del eksperimentering på kommunenivå. Forskerne fulgte et eksperiment i to kommuner med såkalt ”deltakende budsjettering”. Ideen er at innbyggerne skal selv skal kunne fordele en andel av kommunebudsjettet. Utfordringene er mange og eksperimentet komplisert.

Fakta

Prosjekt: BUDRUS: Local Government Budgeting Reforms in Russia: Implications and tension

Prosjektleder: Frode Mellempvik, Nord Universitet

Prosjektperiode: 2013-2017

Mål: Bedre kunnskap om lokal utvikling og styringssystemer

Funn: Mange hybridløsninger. Reformen stanset og endret av sterke tradisjoner og institusjoner.

Russiske regioner ikke så sentralstyrte som ofte antatt.

Statlig strategisk planlegging et problem for regionene, mye byråkrati og stadige endringer

Velferd eller "tyveri av folket"?

Det russiske velferdssystemet er under omlegging. Og prinsippene bak skiller seg lite fra det vi kjenner fra andre deler av verden.

– Det blir lagt opp til å privatisere tjenesteytingen. Den enkelte medborger må heretter ta mer ansvar selv. Ytelsene får en prislapp som mottakeren må betale, og velferdsapparatet blir desentralisert. Myndighetene ser et behov for å trekke tunge utgifter ut av de offentlige budsjettene, og de ønsker å avlaste forvaltningen for hands-on oppgaver, fastslår prosjektleder for RUSWEL-prosjektet, Jørn Holm Hansen.

Tvetydighet og balansegang

– På den andre siden er myndighetene klar over at de baserer mye av sin legitimitet på at de leverer velferdsytelser så å si på et fat. Det er nettopp her i skjæringspunktet mellom det vi litt enkelt kan kalle ny-liberal reform og paternalisme vi finner kimen til politisk uro i dagens Russland. Reformene bryter med svært mange russeres forventninger til hvordan velferd skal ytes. Det er skapt en permanent tvetydighet. Den åpner for debatt og kritikk. Sentrale deler av reformene utfordres, sier Holm-Hansen.

Forventninger og legitimitet

RUSWEL-prosjektet stilte tre hovedspørsmål:

1. Hvordan påvirker ulike samfunnsaktører utviklingen i velferdssystemet?
2. Hvor stort er potensialet for brede protester mot velferdsreformer?
3. Hva betyr utviklingen av velferdssystemet for det politiske systems stabilitet?

Tre store reformer, i pensjonssystemet, grunnskolen og boligsektoren var utgangspunktet. Forskerne undersøkte hvordan reformene ble utformet konkret og hvordan de ble kritisert og modifisert. Presset kom fra fire hold, ovenfra fra sentrale myndigheter, nedenfra fra spontane aksjoner og organiserte grupperinger, innenfra velferdsapparatet og utenfra fra internasjonale trender og organisasjoner.

Myndighetene har på sin side allerede modifisert reformene og gjort dem mindre markedsorienterte enn opprinnelig planlagt. De har også opprettet "sjokkdempere" som klageordninger og konsultative organer. Det gjelder spesielt i boligpolitikken. Er modifisering og sjokkdempere nok? Er det reformpolitikken som vil avgjøre regimets videre skjebne?

Fakta

Prosjekt: RUSWEL – *The Russian Welfare State under quadruple influence: stability or conflict?*

Prosjektleder: Jørn Holm Hansen, Høgskolen i Oslo og Akershus/NIBR

Prosjektperiode: 2013-2017

Formål: Studere tre store velferdsreformer, pensjonssystem, grunnskolereform, boligsektor

Funn: Egen bolig er blitt et problem for mange. Staten velter etterslep over på beboerne

Utfordring for regimets legitimitet, velferd er en viktig forutsetning for folks oppslutning

Mindre markedsorientering enn opprinnelig planlagt

Samspill og motsetning – stat/samfunn

Sivilsamfunnet i Russland har mulighet til å påvirke samarbeidet med myndighetene. Det skjer gjennom en kompleks prosess som ikke er et nullsumspill av kontroll og underordning.

Nettverksstyring i Russland er preget av en hierarkisk samfunnsstruktur, men også av kompliserte samspill mellom formelle og uformelle nettverk. Ikke-statlige aktører blir invitert inn i en rekke rådgivende organer for utforming og gjennomføring av politikk. De har ressurser som myndighetene har behov for. Samtidig skaper de legitimitet for politiske beslutninger. Men forutsetningen for deltakelse er at organisasjonene er lojale, men ikke nødvendigvis ukritiske overfor myndighetene. Det er et av funnene i prosjektet NETGOVRU.

”Forholdet mellom staten og samfunnet er ikke et nullsumspill av kontroll og underordning.”

Samstyringsmodell

En gruppe forskere fra Norge, Russland, Tyskland, Finland og Storbritannia brukte teori om nettverksstyring, også kalt samstyring, som verktøy for å analysere føderale, regionale og lokale politiske prosesser i Russland. Forskerne rettet oppmerksomheten mot det komplekse samspillet mellom statlige og ikke-statlige aktører på ulike styringsnivåer.

– Vi studerte tre politikfelt som er spesielt relevante for en slik studie: migrasjon og integrering, barnevern, narkotika- og HIV-forebygging, sier prosjektleder Aadne Aasland. Data ble samlet inn i St. Petersburg og Samara.

Spørsmålene som ble stilt, var:

1. I hvilken grad er ulike ikke-statlige aktører involvert i styringsprosessen?
2. Hva er forholdet mellom nettverksstyring og styring gjennom hierarki på føderalt, regionalt og lokalt nivå?
3. Finnes det en særegen form for nettverksstyring i Russland?
4. Hvordan påvirker nettverksstyring politiske utfall?

Unngikk stereotyper

Ved å bruke nettverksstyring som analytisk rammeverk har forskerne forsøkt å unngå en vanlig stereotypisk framstilling av det russiske sivilsamfunn og forholdet mellom staten og samfunnet. Mange analyser framstiller dette forholdet som et nullsumspill av kontroll og underordning. Samstyringstilnærmingen har gitt rom for å forstå både fordeler og ulemper for begge parter. Sivilsamfunnet har mulighet til å påvirke samarbeidet.

Fakta

Prosjekt: NETGOVRU: Network Governance: A Tool for Understanding Policy- Making

Prosjektleder: Aadne Aasland, By- og regionforskningsinstituttet NIBR

Prosjektperiode: 2013-2016

Mål: Granske forholdet mellom stat og sivilsamfunn

Funn: Sivilsamfunnet kan påvirke staten. Forutsetningen er at organisasjoner er lojale
Det er mange kompliserte formelle og uformelle nettverk på ulike styringsnivåer

Ett folk, en leder – en opposisjon?

President Vladimir Putin har, ifølge meningsmålinger, fortsatt skyhøy oppslutning i Russland selv om disse viser en tendens til å svekkes våren 2017. Nye demonstrasjoner over hele landet viser at opposisjonen mot regimet er overraskende høy, til tross for en rekke kontrolltiltak.

Demonstrasjonene i desember 2011 var de største på to tiår i Russland, og ble en vekker for regimet. Internett og sosiale medier bidro til å rekruttere, mobilisere og organisere folk, og å spre videobevis på fusk ved valget på nasjonalforsamling.

Aktiv hindring

Prosjektet NEPORUS (2014-2017) har dokumentert hvordan russiske myndigheter arbeider aktivt for å hindre sosial mobilisering og protester. Opposisjonell virksomhet, men også det uavhengige og apolitiske sivilsamfunnet har fått trangere kår, påpeker prosjektleder Geir Flikke.

Virkemidlene spenner over et bredt spekter. Ny lovgivning gjør det vanskeligere for uavhengige organisasjoner. Noen blir stigmatisert ved at de defineres som "utenlandske agenter" fordi de får midler fra utlandet. Myndighetene har økt sin kontroll over internett ved at staten eller regimevennlige forretningsfolk kjøper opp internett-tilbydere og -selskaper.

Parallelt med åpenlys trolling drives det sofistikert kommunikasjon for å spre frykt og resignasjon på sosiale medier for å hindre at folk møter opp på demonstrasjoner.

Regimet har tatt symbolpolitiske grep for å øke sin legitimitet og forene "majoritetsbefolkningen" rundt en oppfatning om Russlands egenart og såkalte tradisjonelle konservative verdier.

En egen enhet i presidentadministrasjonen fungerer som "kurator" som skal fange opp misnøye og ved hjelp av ulike metoder nøytralisere eventuelle alternativer til det sittende regimet.

Fortsatt opposisjon

Like fullt arbeider en kjerne av liberale og nasjonalt orienterte aktivister strategisk for å vinne støtte til sin kamp mot den autoritære dreiningen. Samarbeidet mellom liberale og nasjonalister under protestbølgen 2011-2012 falt raskt sammen på grunn av ideologiske motsetninger og mange på vilje til brobygging. Ennå fortsetter liberale politikere som førte valgkamp i provinsen i 2015, og deltagere i årlige demonstrasjoner, å hamre løs på det offisielle bildet av ett folk samlet bak Putin. De utgjør et konstant uromoment.

En analyse av deres kommunikasjon på sosiale medier viser at de fortsatt har langt å gå for å nå et bredere publikum med sitt budskap. Men det russiske samfunnets kapasitet til mobilisering ser ut til å være overraskende høy, til tross for risikoen som aktivistene løper.

Fakta

Prosjekt: NEPORUS - *New Political Groups and the Russian State*

Prosjektleder: Geir Flikke, ILOS/Universitetet i Oslo

Prosjektperiode: 2014-2017

Funn: Mange kontrolltiltak for å hindre demonstrasjoner. Regimet fremhever Russlands egenart og konservative verdier. Overraskende stor opposisjon mot regimet. Stor internettbruk i Russland, øker stadig. 60 millioner russere på nett daglig. 93 prosent i aldersgruppen 18-24 år bruker nettet daglig

Russland – det egentlige annerledeslandet?

Nasjonalisme er blitt en viktig faktor i russisk politikk. Men russisk nasjonalisme er i endring. Etter annekteringen av Krim har Kreml satt dagsorden med en blanding av russisk-sentrert patriotisme, stormaktsretorikk og moralsk korstog mot indre og ytre fiender.

Prosjektet NEORUSS viser hvordan russisk nasjonalisme og nasjonal identitet er i stadig endring. For første gang i historien ser det ut til at Russlands identitet som stat får mer et etnisk enn et statsborgerlig innhold.

Russlender eller russer?

Nasjonsbyggingsprogrammet president Boris Jeltsin satte i gang etter Sovjetunionens sammenbrudd, er under press. Jeltsin brukte begrepet "rossijanin" ("russlender") og ikke "russkij" ("russer") for å vise forskjellen mellom en ikke-etnisk, statsborgerlig identitet og en etnisk identitet. Begrepet "russlender" viste at landet var en stat som ga betydelige kulturelle og politiske rettigheter til ikke-russere, men at det likevel ble holdt sammen av felles verdier og tradisjoner.

Etniske og religiøse minoriteter utgjør i dag ca. 20 prosent av befolkningen i Russland. En prioritering av det etnisk russiske kan bidra til mobilisering av minoritetene og skape økt uro i Russlands randsoner som i Nord-Kaukasus.

Økt usikkerhet

For utenrikspolitikken vil en dreining fra stat til nasjon føre til økt usikkerhet i Russlands naboland, der flere av dem har betydelige russiske minoriteter.

Tradisjonelt har russiske myndigheter forfektet en nasjonal identitet knyttet til staten, mens etnisk basert nasjonalisme først og fremst er blitt fremmet av ulike opposisjonsmiljøer.

– Ved inngangen til Putins tredje periode (2012) var det imidlertid klare tegn til endring. I prosjektet fokuserte vi på fire grupper aktører og på samhandlingen mellom disse: statlige myndigheter, media, opposisjonen og befolkningen forøvrig, sier professor Pål Kolstø ved Universitetet i Oslo.

"Etnisk nasjonalisme" og "imperienasjonalisme" er sentrale begreper.

Imperienasjonalisme er knyttet til oppfatningen av at Russland er annerledes.

Utfordret og utmanøvrert

I 2012-2013 var Kreml i stadig stigende grad utfordret av russiske etnonasjonalister som mobiliserte rundt arbeidsinnvandring og fremmedfrykt, gjerne rettet mot migranter fra Kaukasus eller tidligere sovjetstater i Sentral-Asia. Oppslutningen om slagordet "Russland for russere" var et eksempel.

"En prioritering av det etnisk russiske skaper uro i Russlands randsoner og nabostater med stor russisk minoritet."

I 2014 klarte president Putin og Kreml å utmanøvrere den nasjonalistiske opposisjonen i den patriotiske bølgen som skylte over Russland etter annekteringen av Krim. Kreml overtok rett og slett mange av kampsakene. Den patriotiske bølgen var høy etter Krim. Men forskningen har gjort et interessant funn: Det var en markant nedgang i støtten for videre russisk territoriell ekspansjon.

Ved hjelp av det russiske markedsundersøkelsesfirmaet Romir ble det gjennomført en nasjonal spørreundersøkelse i 2013, samt regionale surveys i Moskva, Vladivostok, Krasnodar og Stavropol. Den nasjonale undersøkelsen ble gjentatt etter annekteringen av Krim i 2014.

I 2016 ble de viktigste resultatene av prosjektet utgitt som boka "The New Russian Nationalism" (Edinburgh University Press), redigert av Pål Kolstø og Helge Blakkisrud (Edinburgh University Press). Bind 2, "Russia before and after Crimea", kommer i januar 2018.

Fakta

Prosjekt: NEORUSS – Nation Building and Nationalism in Today's Russia

Prosjektleder: Pål Kolstø, UiO

Mål: Granske nasjonalitetsspørsmålet i Russland. Se om den russiske nasjonale identitet endres

Funn: For første gang i russisk historie får Russland identitet som stat et mer etnisk enn statsborgerlig innhold. Et flertall mener at Russland er annerledes enn US og Europa

Bedre stat – uregjerlig folk?

Den russiske stat tar nå mer hensyn til borgerne. Korrupsjonen er mindre, unntatt i helse og utdanning. Men samtidig er mange russere bekymret for at Russland er uregjerlig, trusselen om brudd i samfunnsstrukturene er aldri langt borte.

Et hovedfunn i prosjektet INSTARUSS er at mange opplever en positiv utvikling i byråkratiet. Det er bedre tjenesteyting, mindre forventning til bestikklser og mer serviceinnstilling.

INSTARUSS, ledet av Geir Hønneland ved Fridtjof Nansens Institutt, har i en rekke dybdeintervjuer med vanlige mennesker og representanter for NGO-er undersøkt hvilke erfaringer folk har i sine møter med ulike statsorganer, og hvilke mekanismer de benytter seg av for å ivareta sine lovfestede rettigheter.

Prosjektet er gjennomført i Murmansk fylke, Den karelske republikk og St. Petersburg. Det har vært fokusert på innbyggernes opplevelser i møte med helse- og utdanningsvesenet, politi og rettsvesen samt byråkratiet generelt. Av særlig interesse har det vært å finne ut når folk tyr til uformelle strategier som bekjentskap og bestikklser.

Mindre bestikklser

Mange intervjuobjekter sier at de er oppriktig overrasket over bedre tjenesteyting og mindre forventning til bestikklser, selv i det tidligere så beryktede trafikkpolitiet. Folk opplever også at rettsvesenet fungerer som det skal – med ett stort unntak: når politisk makt eller store penger er involvert.

Helse og utdanning verst

- Helse- og utdanningsvesenet skiller seg negativt ut. Det er en gjennomgående oppfatning at det står dårlig til her, og at forventningene om bestikklser er økende. Det skjer i mer eller mindre skjult form, spesielt i småskolen. Høyere utdanning er direkte beryktet, for penger kan man kjøpe seg både skoleplass og gode karakterer, ifølge våre intervjuobjekter, sier Hønneland.

Styringsutfordring

På et mer generelt plan snakker mange om Russlands evige utfordring: russerne er et uregjerlig folkeferd, de lar seg ikke styre. Russland vil aldri bli "et normalt land", til det har russerne en for "særegen mentalitet", som mange uttrykker det.

Derfor er trusselen om brudd i samfunnsstrukturene aldri langt unna. Man må være på vakt så det ikke ender som i Ukraina, eller Somalia, land som mange refererer til. Som modeller trekkes de skandinaviske landene – og Hviterussland – ofte fram.

Prosjektet har gitt et unikt og forskningsbasert innblikk i forhold som vanligvis bare omtales anekdotisk. Det dreier seg om en grunnleggende forståelse av det russiske "samfunnslimet". Det sier noe om potensialet for godt styresett (good governance) i Russland, og ikke minst om den russiske stats robusthet i møte med nye politiske utfordringer.

Fakta

Prosjekt: INSTARUSS. – *The Individual and the State in Russia: Coping Strategies, Self images and the Civil Society*

Prosjektleder: Geir Hønneland, Fridtjof Nansens institutt, FNI

Prosjektperiode: 2014-2017

Mål: Granske folks møte med staten, individuelt og gjennom sivilsamfunnet

Funn: Russisk byråkrati er blitt bedre.

Tjenesteyting er forbedret

Rettsvesenet fungerer, unntatt når store penger og politikk er involvert

Utdanning, fra småskole til universitet er korrumpert

Russere er bekymret for sammenbrudd i samfunnet

Likhet for loven eller bekjentskap?

Korrupsjon er Russlands svøpe. Den hindrer økonomisk utvikling og ødelegger for rettsstaten. Men tolkningen av hva som er korrupsjon, er noe sprikende.

Det rike, russiske språket har et eget, mangetydig ord for forbindelser, kjennskap- og vennskap, ”gutteklubben Grei”, kriminell virksomhet eller rett og slett korrupsjon: *blat*. Presidentene Dmitrij Medvedev og Vladimir Putin har tatt til orde for kamp mot korrupsjonen.

Likevel har myndighetene slått hardt ned på demonstrasjoner (mars 2017) der nåværende statsminister Medvedev blir anklaget for nettopp korrupsjon og egenberikelse.

Ny kunnskap

Man vet en del om folks holdninger til korrupsjon, de formelle og uformelle mekanismene som forårsaker korrupsjon som sådan, sektorspesifikk korrupsjon og russiske anti-korrupsjonstiltak.

Prosjektet Legal Culture gir innsikt i moderne russisk rettskultur, oppfatninger av hva som er korrupsjon, og samhandlingen mellom rettskultur, korrupsjon og håndhevelsen av lover og regler.

”Grunnloven er viktig. Myndighetene kan ikke sette lover og regler til side etter eget forgodtbefinnende.”

Eliter splittet

Russiske eliter er splittet i synet på om Russland bør gå sin egen vei, eller være ”europaisk” i sin lovgivning. De er kritiske til mange av de nye lovene, men positive til den europeiske menneskerettsdomstolen (EMD) og mener at grunnloven må overholdes.

De samme elitene er svært negative til politiet og er skeptisk til dommere, aktører, politikere og advokater. De har ulike oppfatninger av hva *blat* og korrupsjon faktisk innebærer, men flertallet mener at *blat* er en av mange typer korrupsjon. Samtidig som de er svært negative til at folk skaffer seg arbeid gjennom forbindelser, forstår de at det er nesten umulig å få meningsfylt arbeid i Russland uten kontakter.

Prosjektet har gitt store mengder kvalitative og kvantitative data. De er blitt innsamlet i både velstående og mindre velstående områder, by og land og i områder med og uten stor muslimsk befolkning. Som del av prosjektet er det utført 18 fokusgrupper, en nasjonal, representativ meningsmåling med tilleggsutvalg blant muslimer, og 350 dybdeintervjuer med eliter.

De innsamlede dataene sammenlignes med tilsvarende data for åtte vest- og østeuropeiske land som en del av to tidligere Fafo-prosjekter. Det er dermed mulig å plassere russisk rettskultur i en bredere europeisk kontekst og påvise likheter og ulikheter.

Kunnskap om russisk rettskultur er viktig for utenlandske firmaer i Russland, for andre lands myndigheter og for utenlandske forskere. Russland kritiseres ofte for ikke å overholde internasjonale avtaler og dommer fra overnasjonale domstoler som de selv er en del av.

Fakta

Prosjekt: *Legal Culture, Corruption and Law Enforcement: The Russian Case*

Prosjektleder: Åse Berit Grødeland, Fafo

Prosjektperiode: 2013-2017

Mål: Kartlegge vanlige folks og elitors holdning til lover og rettsvesen og hva folk oppfatter som korrupsjon

Funn: Folk og eliter er splittet i synet på om Russland bør tilpasse seg europeisk lovgivning.

Det samme gjelder synet på hva begrepet korrupsjon innebærer.

Uten forbindelser er det så å si umulig å få meningsfylt arbeid.

Forsvarsindustrien – lokomotiv i motbakke

Russland har siden 2008 brukt store summer på sine militære styrker og forsvarsindustri. Den militære slagkraften er økt betydelig. Men satsingen på militær høyteknologi har gitt få ringvirkninger i sivil sektor.

I 2008 satte Russland i gang en omfattende reform av militærmakten, kjent som Serdjukov-reformen etter daværende forsvarsminister Anatolij Serdjukov. I våpenprogrammet 2010-2020 er innkjøpene av nye våpen tredoblet. Prosjektet RUECGRO har analysert hvordan økningen av militærutgiftene har påvirket resten av økonomien.

Sivil sektor svekket

Begrunnelsene for å satse på forsvarsindustrien og øke bevilgningene var flere.

Forsvaret hadde vært forsømt over lang tid, verden rundt Russland var blitt mer usikker, og forsvarssatsingen ville ha gunstig effekt på resten av økonomien. President Vladimir Putin sa offentlig at midler investert i forsvaret og det militær-industrielle kompleks ville gi ny økonomisk vekst, bidra til jobbskaping, innovasjon og vitenskapelige nyvinninger.

Kritikere har advart mot å prioritere våpen foran helse, velferd og utdanning fordi det kunne føre til økonomisk stagnasjon. De har i stor grad fått rett.

– Forsvarssatsingen har i stor grad gått på bekostning av potensielt mer vekstfremmende områder som helse, velferd og utdanning. Det tyder våre analyser på, sier prosjektleder Tor Bukkvoll ved FFI.

Ikke lokomotiv

Effektene av høy forsvarssatsing er et kontroversielt tema i økonomisk forskning. Forskere fra Sverige, Russland og Storbritannia og FFI er kommet fram til at forsvarsindustrien er langt fra det lokomotivet for resten av økonomien som Putin ville ha det til.

Innenfor selve forsvarsindustrien har det vært positive resultater. Den har klart å omsette de nye midlene i produksjon langt bedre enn mange hadde fryktet på forhånd, selv om resultatene varierer betydelig fra teknologiområde til teknologiområde. Både graden av oppfyllelse av våpenprogrammet og den økte våpeneksporten tyder på dette. Men spin-off til sivil sektor er det lite av, til tross for den høye politiske oppmerksomheten. Få av de forutsetningene som man trenger for å få til dette, er på plass i Russland.

Unngå sosial uro

Forskningen har også avdekket at det ligger et annet motiv bak forsvarssatsingen enn de som er blitt fremhevet av Kreml.

– Satsingen har tatt sikte på å opprettholde arbeidsplasser i distriktene for å unngå sosial uro, sier Bukkvoll. Men samtidig har altså økningen av de militærutgiftene gått på bekostning av andre viktige sektorer som helse, velferd og utdanning.

Forskningsprosjektet har gitt ny kunnskap både for økonomisk litteratur, for ekspertmiljøet på Russland og for politikere og beslutningstakere. Før prosjektet var det mange antagelser om effektene av de høye forsvarsbevilgningene. Forskningen har gitt flere svar på disse antagelsene.

Fakta

Prosjekt: RUECGRO: Russia's Defence Industry – an Engine for Economic Growth?

Prosjektleder: Tor Bukkvoll, forsvarets forskningsinstitutt, FFI

Prosjektperiode: 2013-2017

Mål: Granskede virkningene av satsing på forsvar og forsvarsindustri

Funn: Forsvarsindustrien har ikke gitt antatte, sivile ringvirkninger.

Forsvaret selv og forsvarsindustrien styrket.

Distriktsarbeidsplasser er blitt sikret

Forsvarssatsingen har svekket helse, velferd og utdanning

Hvorfor inntar Kina Arktis?

Den kinesiske isbryteren Xue Long (Snødragen) har til nå gjennomført 7 ekspedisjoner i Arktis. Kinas interesse for nordområdene er stor og landet er blitt observatør i Arktisk Råd. Interessen skyldes, i det minste hittil, klimaendringene.

Kina er ikke alene blant asiatiske land om å se mot nord. Det gjør også Japan, Sør-Korea og India, men ingen av de andre har vist så stor vilje til og evne til innsats i nordområdene som Kina.

Russisk iver

-Russisk iver etter å tiltrekke asiatiske selskaper og kapital til arktiske energiprojekter er den fremste forklaringen på det asiatiske engasjementet i energi nord, sier prosjektleder Arild Moe ved Fridtjof Nansens Institutt (FNI).

Spørsmålet som ble stilt i prosjektet, var om Norges mulighet til å forfølge sine interesser i Arktis kunne bli berørt. Energi, skipsfart, mineralnæring og klima er alle emner som er viktige for norsk utenrikspolitikk. Det gjelder i Arktis, men også i forhold til de fire asiatiske landene.

Klima viktigst

Forskningen har vist at en av de viktigste driverne for Arktis-interessen i Asia er klimaendringene. Polarforskning spiller en betydelig rolle i strategidokumenter og offisielle uttalelser i alle de asiatiske landene. Både i mediene og i befolkningen får forskningen stor oppmerksomhet. Budsjetten er økt markant siden 2008. Det samme gjelder den arktiske forskningen, publisering av forskningsresultater og infrastrukturbygging.

Kina og Sør-Korea, med Japan på tredje plass, viser størst interesse for Arktis.

Men fortsatt ligger hovedvekten av den asiatiske polarforskningen i sør, i Antarktis. Xue Long hadde for eksempel gjennomført 35 tokt til Antarktis før 2016.

Mindre energi, mineraler, skipsfart

For 5-6 år siden ble det antatt at energi og tilgang til de arktiske energiresursene var de viktigste driverne for den asiatiske nordområdeinteressen. Men utviklingen i de internasjonale energimarkedene har gjort de asiatiske landene mindre interessert. De er også mindre i stand til å delta i langsiktige energiprojekter offshore i Arktis.

Interessen for faste mineraler er også mindre enn forventet. Årsaken er at ressursene er dårligere og mindre tilgjengelig enn antatt. Kinas engasjement i Grønlands mineralindustri er mindre enn det det er skapt inntrykk av. Entusiasmen for skipsfart i Arktis er også mindre enn tidligere. Årsakene er usikkerhet rundt russisk politikk, utviklingen av internasjonale markeder og at seiling i nord er komplisert.

Sjøruten

-En viss økning av transitt fra Stillehavet via den nordlige sjørute er sannsynlig, sier Arild Moe. Men den store økningen vil komme fra utskipning av gass, olje og kanskje kull fra munningen av Ob og Jenisej. Her er asiatiske skipsfartsinteresser sterkt involvert i utviklingen. Det er viktig i både norsk og regionalt perspektiv.

Fakta

Prosjekt: AsiArctic – Asiatiske lands interesser i Arktis

Prosjektleder: Arild Moe, Fridtjof Nansens Institutt (FNI)

Prosjektperiode: 2012-2016

Mål: Finne årsakene til asiatiske, spesielt kinesiske, interesse i nordområdene

Funn: Den viktigste driver er klimaendringer og polarforskning. Interesse for energi- og mineralressurser er blitt mindre. Russisk iver har tiltrukket seg asiatiske selskaper og kapital

Arktis, en arena for rivalisering?

Krisen i forholdet mellom Vesten og Russland etter Krim-anneksjonen påvirker også utviklingen i Arktis. Samtidig sendes det signaler, både fra øst og vest, om at man vil ta vare på det konstruktive samarbeidet som er blitt utviklet før krisen.

Forholdet mellom Russland og Vesten ble betydelig forverret etter at Russland brukte militærmakt mot Ukraina. Den russiske annekteringen av Krim har skapt mye usikkerhet og fått mange til å snakke om en ny, kald krig. Er Russlands politikk i Arktis i ferd med å utvikle seg i mer konfronterende retning? Eller vil den fortsatt være preget av et konstruktivt samarbeid i regionen slik at det mellomstatlige forholdet i nord forblir mindre preget av konflikt enn i mange andre områder?

På den russiske militærbasen Nugarskaja på Aleksandra land brukes visstnok både sledehunder og reinsdyr som transportmidler. Foto: Det russiske forsvarsdepartementet

Relevant grunnlag

Dette er utgangspunktet for CANARCT-prosjektet. Prosjektet ser på hvordan krisen i forholdet mellom Vesten og Russland kan påvirke samarbeidet i Arktis. Dette samarbeidet kan betraktes som en lakmestest av Russlands langsiktige strategiske intensjoner. CANARCT begynte i 2015 og både russiske og vestlige forskere er med i arbeidet. Det kan gjøre det relevant for alle parter som er med i utformingen av politikk i Arktis – i Russland og Vesten.

Prosjektet ser på hvordan krisen i forholdet mellom Vesten og Russland kan påvirke samarbeidet i Arktis. Samarbeidet kan betraktes som en lakmestest av Russlands langsiktige strategiske intensjoner. Det er

derfor viktig å få en god forståelse av denne delen av russisk utenriks-, forsvars- og sikkerhetspolitikk. Det er spesielt viktig for Norge som er en av Russlands fire direkte arktiske naboer, og som har investert mye i å bygge en ny type forhold til den store nabo i øst.

Hensikter

En detaljert analyse av de viktigste trekkene i russisk politikk i Arktis, hvordan den påvirkes av hjemlige forhold og hvordan russiske beslutningstagere "leser" vestlige hensikter i nord, kan bidra til en bedre forståelse av Russlands langsiktige intensjoner.

En slik analyse kan gi et kunnskapsbasert grunnlag for utforming av en mer realistisk norsk og vestlig politikk overfor Russland og rundt samarbeid i Arktis.

Innland og utland

Russisk politikk i Arktis utformes av innenlandske aktører og institusjoner som representerer ulike syn og interesser. Den innenrikspolitiske utviklingen i Russland har derfor både direkte og indirekte føringer for landets valg i utenriks- og sikkerhetspolitikken.

Måten den russiske politikken utformes på, er også påvirket av hvordan andre land forholder seg til Arktis. Hvis andre stater oppfatter Arktis som en arena for rivalisering hvor egne sikkerhetspolitiske interesser står på spill, vil dette også kunne påvirke russiske politiske valg.

Prosjektet undersøker derfor ikke bare hvordan russisk Arktis-politikk blir til, men også hvordan russisk politikk påvirkes av den arktiske politikken som føres av to vestlige partnere, USA og Norge.

Fakta

Prosjekt: CANARCT – Can Cooperative Russian and Western Arctic Policies Survive the Current Crisis in Russian-Western Relations?

Prosjektleder: Jakub Godzimirski, NUPI

Prosjektperiode: 2015-2018

Mål: Granske om Arktis vil være mindre påvirket av istiden mellom Russland og Vesten enn andre områder.

Funn: Forskningen pågår. Foreløpig signal om alle land i Arktis vil bevare det konstruktive samarbeidet.

Arktisk shipping – et utfordrende farvann

Dramatisk reduksjon av sjøis i Arktis har ført til større skipstrafikk hele året. Farene for miljøet og sikkerheten har økt. Reguleringen av og kontroll med skipsfarten i arktiske farvann er ikke god nok. Det gjelder både Russland og internasjonalt.

Tre hovedspørsmål har vært utgangspunkt for prosjektet Arctic Shipping Through Challenging Waters, ledet av Jebsen senter for havrett ved UiT.

1. Er eksisterende lovgivning tilstrekkelig for å beskytte det sårbare havmiljøet og biodiversiteten i Arktis?
2. Hvilken rolle spiller kyststatene, spesielt Russland, i reguleringen av skipstrafikken?
3. Hvordan påvirker kyststatene, særlig Russland, prosessen i FNs sjøfartsorganisasjon (IMO) prosessen for utarbeidelse av Polarkoden og annet regelverk for shipping i Arktis?

Flere gap

Forskningen har avdekket gap som manglende rettslige standarder for skipsfart i Arktis, regulering av ferdsel for hele eller deler av havområdet, mekanismer for å overvåke og kontrollere fartøyer og Russlands mangelfulle deltakelse i internasjonale instrumenter.

Et sentralt spørsmål er om instrumenter og praksis som er utviklet av IMO, inkluderer internasjonal miljørett. Analysene bekrefter at miljøvern er blitt et formål i lovgivning og instrumenter som tradisjonelt har vært rettet mot maritim sikkerhet.

“Russland har revidert sitt lovverk for å kunne øke bruken av den nordlige sjøruten.”

Skipsfart foran miljø

– Hensynet til skipsfarten tillegges som oftest størst vekt, terskelen for å gi miljøhensyn avgjørende vekt, er høy, sier prosjektleder Tore Henriksen.

Dette bekreftes også av studier av Polarkoden, det bindende regelverket som skal imøtekomme de ekstra truslene skipsfart møter i polare farvann. Polarkoden trådte i kraft 1/1-2017. Det var vanskelig å bli enig om regulering av transport og bruk av tungolje for å forebygge konsekvenser av oljesøl og luftforurensning. Bestemmelser om fartøydsgen, utstyr og bemanning er imidlertid tatt inn i regelverket.

Russland og Canada

Havrettstraktatens artikkel 234 er sentral i drøftelsen om kyststatens rolle og mulighet til å vedta og håndheve skipsfart i isdekte farvann. Både Russland og Canada baserer sine reguleringer på denne bestemmelsen. Polarkoden begrenser ikke kyststatens myndighet, men stiller krav om begrunnelse for at avvikende tiltak er nødvendige. Russland har aktivt fortolket reglene i havretten på sin måte, og har revidert lovgivningen i samsvar med et politisk mål om å øke bruken av den nordlige sjøruten.

– Lovreglene ser ut til å samsvare med de underliggende prinsippene i havretten, men det er fortsatt tvil om lovligheten ved visse reguleringene, sier Tore Henriksen.

Arktis Råd styrket

Forskerne har også studert hvilken rolle Arktisk Råd har for å styrke sikker og miljøvennlig skipsfart i regionen. Rådet har utnyttet sin kompetanse. De arktiske statenes vilje til å styrke Arktisk Råd har gitt myndighet til å vurdere ikke-arktiske staters anerkjennelse av deres suverenitet og jurisdiksjon i området. En mulig økning av sjøtransporten i Arktis har også fremmet Arktisk Råds betydning på regionalt nivå.

Fakta:

Prosjekt: Arctic Shipping Through Challenging Waters

Prosjektleder: Tore Henriksen, Jebsen senter for havrett, UiT

Prosjekperiode: 2013-2017

Mål: Se på reguleringer av skipsfart i arktiske farvann

Funn: Flere kontrolltiltak mangler, nasjonalt og internasjonalt.

Hensyn til skipsfart går foran miljøtiltak.

Russland og Canada bruker kyststatsrettighetene aktivt.

Staten tar - urfolk gir?

Urfolkene er under sterkt press i Russland. Deres territoriale rettigheter er blitt utsatt for en sentraliseringspolitikk der staten ønsker mer kontroll over ressursene.

Hvordan har arktisk styresett i Russland utviklet seg gjennom juridiske reformer, og i hvilken grad får ikke-statlige aktører påvirke denne utviklingen? Det er fokus for prosjektet Utfordringer i arktisk styresett: Urfolks territoriale rettigheter i Russland som går fra 2016 til 2019. Prosjektet har deltagere fra Norge, Finland, Canada, Russland og Litauen. Det ledes fra UiT.

Forskerne har konsentrert seg om republikken Sakha (Jakutia) i Det fjerne østen, den største underrepublikken i Russland med noe under en million innbyggere. Republikken har et område som er over tre millioner kvadratkilometer, og er kjent for sitt ekstreme kontinentale klima med store temperatursvingninger, ytterst kalde vintre og varme somre.

Halvparten jakutere

Titulærnasjonen, jakutere, utgjør ca. 50 prosent av befolkningen. Deretter følger russere med ca. 37,8 prosent ifølge siste folketelling (2010). Jakutisk er et tyrkisk språk. Partnerne har allerede begynt å besøke forskjellige deler av Sakha for å sammenligne erfaringer og tiltak. De områdene som er med i prosjektet, omfatter sørlige deler av Sakha, Oljokminsk, Nerjungrisk og Aldansk, Kalarsk og Tungotsjensk i Zabaikalskij krai (territorium) og Tynda i Amur oblast (fylke).

”Staten ønsker mer kontroll over ressursene. Det øker presset på urfolks rettigheter.”

Prosesser pågår

Prosjektet vurderer å inkludere ett område til – Kemerovo oblast (fylke), hjemsted for shor-folket som også snakker et

tyrkisk språk. Det er rundt 14 000 shor i Russland. Shor kjemper for å bli anerkjent som urfolk og for å få territoriale rettigheter. Forskingen gjør det mulig å se på prosessene bak politisk og juridisk anerkjennelse mens de utspiller seg.

Gratis jord

Til nå har prosjektet observert følgende:

1. Det er stor bekymring for at urfolk kommet til å miste land på grunn av en lov som kalles ”Loven om fri hektar i Det fjerne østen”. Ifølge denne, vedtatt i 2016, har enhver russisk borger rett til å få én hektar jord i området gratis. Bruken er fri. Loven gir altså rettigheter til flere enn urfolksgruppene som har hatt rettigheter der fra før. Nå arbeides det med tiltak for å beskytte området ved å bruke loven om ”Territorium for tradisjonell naturanvendelse” (TTP). Den ble først innført i 1992 og tok sikte på å beskytte det tradisjonelle levesett for urfolk i Sibir og Det fjerne Østen.
2. Dette viser hvordan rettigheter er ”flytende”. Forskerne ser på hvordan ulike grupper bruker juridiske tiltak for å beskytte sine interesser.
3. Spørsmålet om legitimitet er fremtredende. Hvem er legitime aktører i disse prosessene, hvordan avgjøres prosessene og hvordan er maktforholdene mellom aktørene?

Fakta

Prosjekt: Challenges in Arctic Governance. Indigenous Territorial Rights in the Russian Federation

Prosjektleder: Gunhild Hoogensen Gjørsv, UiT

Mål: Se hvordan urfolks rettigheter utfordres av sentraliseringspolitikk og nye lover

Funn: Prosjekt pågår.

Foreløpig funn er bekymring for at nye lover gir rettigheter på bekostning av urfolks rettigheter.

Lovverket er under utforming

Silkevei og sanksjoner – Russland i spagat øst-vest

Selv med ny "silkevei" er det langt til Kina. Russlands samhandel med Kina har økt kraftig, men landets økonomiske tyngdepunkt er fortsatt mot vest. Samhandelen vestover er avgjørende for Russland og andre land i det tidligere sovjetområdet, men Asias betydning øker raskt.

I det tverrfaglige prosjektet, TIGER, om russisk handel og handelspolitikk har forskere fra Norge, Russland og Finland sett på virkningen av den nye Eurasiatiske økonomiske union (EAEU), Russlands dreining mot Asia og hvordan handels- og geopolitikk samt investeringer i infrastruktur har slått forskjellig ut i Russlands regioner. Men Russlands økonomiske tyngdepunkt er mot vest, og samhandel med Vest-Europa er derfor avgjørende for Russland og flere andre land i det tidligere sovjetområdet. Selv med en ny "silkevei" er det langt til Kina. "Silkeveien" er et megaprojekt, for nye land- og sjøkorridorer fr Kina til Europa. Det ble lansert av den kinesiske leder Xi Jinping i 2013. Asias betydning for Russland har økt raskt, og "Silkeveien" kan bidra ytterligere.

Russland begunstiget

Etableringen av EAEU i 2015 mellom Russland, Hviterussland, Kazakhstan, Armenia og Kirgisistan har påvirket Russland. Den har ført til at de andre landene måtte øke sine handelsbarrierer overfor tredjeland. Det var til ulempe for dem og til fordel for Russland.

Men problemet dempes over tid fordi medlemskapet i Verdens handelsorganisasjon (WTO) tvinger Russland i liberal retning. Liberalisering i WTO er også gunstig for Russland, viser forskningen.

Gevinstene av EAEU vil avhenge av om det lykkes å fjerne ikke-tollmessige handelshindringer, men det har skjedd i liten grad til nå. Unionen kan også bidra til økte industrivareeksport fra Russland.

Mange hindringer

Handelen i det tidligere sovjetområdet er bare en brøkdel av handelen innad i Vest-Europa eller Asia. Avstandene er store og er et hinder for samhandling og industriell utvikling.

Prosjektet analyserer betydningen av toll og ikke-tollmessige handelshindringer for Russland og de andre landene i den euroasiatiske økonomiske union. For handels- og utenrikspolitikken er Russland en viktig aktør i Norges nærhet, og kunnskap om handelspolitikken i Russland og det tidligere sovjetområdet er viktig for utformingen av norsk politikk overfor disse landene.

Ukraina

Før Ukraina-krisen forhandlet Norge/EFTA med Russland om en frihandelsavtale. Prosjektet gir nyttig bakgrunnskunnskap når dette blir aktuelt igjen. Prosjektet hadde som mål å være til nytte i Norge, i Russland og andre land som analyseres. Det kan styrke kunnskapsgrunnlaget for deres handels- og utenrikspolitik.

Handelspolitikkenes rolle i forkant av Ukraina-krisen illustrerer betydningen av dette. EU og Ukraina hadde fremforhandlet en økonomisk assosieringsavtale i 2013. Russisk motstand bidro til at daværende president Viktor Janukovitsj nektet å undertegne avtalen. Det førte til omfattende protester, Janukovitsj flyktet til Russland. Deler av avtalen er satt i verk under president Petro Porosjenko.

Fakta

Prosjekt: TIGER- Trade Integration, Geopolitics and the Economy of Russia

Prosjektleder: Arne Melchior, NUP

Prosjektperiode: 2013-2017

Mål: Granske russisk handelspolitikk og spesielt virkningene av Den Eurasiatiske økonomiske union (EAEU) - opprettet 2015.

Russlands dreining mot Asia. Virkninger av geopolitikk og infrastruktur i Russlands regioner

Funn: Russland har fortsatt sitt økonomiske tyngdepunkt mot vest, men Asias betydning øker raskt. Opprettelsen av EAEU har styrket Russland, men hatt blandet effekt for de andre landene i organisasjonen. Økonomisk geografi begrenser handel og gevinstene ved handelsavtaler i området.

Liberalisering i Verdens handelsorganisasjon er gunstig for Russland

Kilde: The Observatory of Economic Complexity
<http://atlas.media.mit.edu/en/>

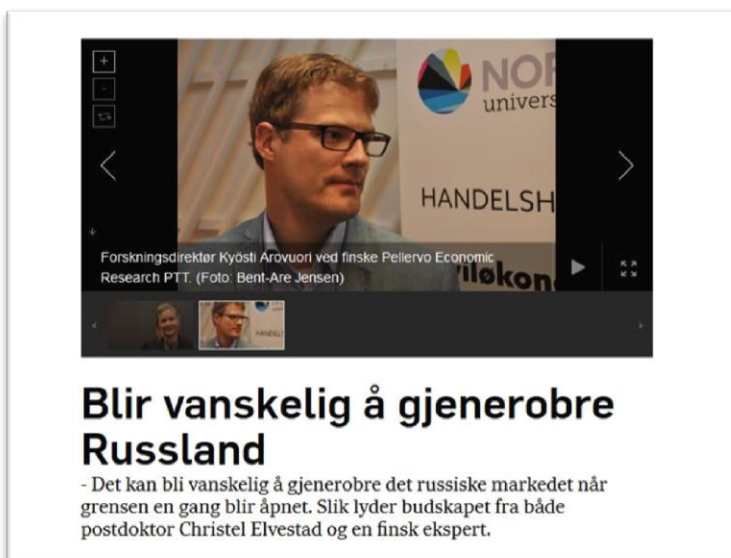
Russisk matmarked i endring

Norske mateksportører må forberede seg på et endret russisk marked hvis og når sanksjoner og motsanksjoner oppheves. Men markedet vil fortsatt være interessant for norsk fiskeeksport.

Russiske myndigheter har lagt mer vekt på større grad av selvforsyning og innenlandsk matproduksjon etter de politiske problemene som kom i kjølvannet av invasjonen og annekteringen av Krim i mars 2014. Importbegrensningene som ble etablert i denne prosessen rammer også Norge.

Totalstopp

Nærmest over natten ble det totalstopp i norsk sjømateksport til Russland etter at landet i august 2014 innførte et importforbud som svar på vestlige sanksjoner etter Krim og situasjonen i Øst-Ukraina. I 2013 var Russland vårt tredje største eksportmarked for sjømat og vi eksporterte for 6,5 milliarder kroner. Fra 2013 til 2014 sank den norske sjømateksporten med totalt 80 prosent.

I sovjetperioden utviklet landet en sterk matvareindustri for å sikre seg og sine allierte tilgang på næringsmidler. Selvforsyning var en viktig drivkraft. Men på 1980-tallet var Sovjetunionen avhengig av matimport for å dekke nasjonens behov. Avhengigheten bare økte utover 1990- og 2000-tallet.

Beskyttelse

For å endre situasjonen har Russland innført en rekke tiltak for å beskytte egen industri og oppfordre til økt egenproduksjon. Nasjonale programmer for utvikling av fiskeri, akvakultur og landbruk er innført. I tillegg er det innført en rekke reguleringer som – også før sanksjonene – har gjort eksport til Russland krevende.

Faksimile: Intrafish

RUSFOOD-prosjektet som ledes av Christel Elvestad og Frode Nilssen ved Nord Universitet, tar for seg sammenhengen mellom politikk og industriutvikling i den russiske matsektoren (landbruk, fiskeri og havbruk). Mat er definert som strategisk sektor i den, russiske økonomien.

“Eksport av mat til Russland vil være krevende, også uten sanksjoner. Ønsket om økt selvforsyning vil kunne endre det russiske markedet.”

Åpen økonomi eller proteksjonisme?

Prosjektet – som begynte i 2015 og går fram til 2018 – studerer hvordan Russlands evne til å styre sin egen matsektor har endret seg over tid og hvordan politikken på dette området utvikles i spenningsfeltet mellom krav til en åpnere økonomi og behovet for å beskytte nasjonal matindustri.

Nye barrierer

RUSFOOD-prosjektet startet opp rett etter at sanksjonene ble innført. I tillegg til mot-sanksjonene har russiske myndigheter iverksatt en lang rekke nye tiltak for å bygge opp og beskytte egen industri og begrense utenlandsk innflytelse i russisk økonomi.

Dette vil være barrierer som norsk næringsliv må kunne håndtere om man igjen ønsker seg inn på det russiske marked. Når sanksjonene fjernes, vil man kunne stå overfor et endret russisk marked.

Fakta

Prosjekt: RUSFOOD – Governing the Russian Food Sector: Between International Commitments, Institutional Transformation and Economic Behaviour

Prosjektleder: Christel Elvestad, Nord Universitet

Prosjektperiode: 2015-2018

Mål: Studere Russlands evne til å styre matsektoren og endringer over tid. Virkninger for industristruktur og internasjonal handel

Funn: Prosjekt pågår. Russland har innført en rekke tiltak for å beskytte egen industri og begrense utenlandsk innflytelse på matsektoren.

Arktisk olje i grenseland

Både Norge og Russland ser på området rundt delelinjen i Barentshavet som olje- og gassressurs. Begge land utforsker det nærmere. Forekomstene ligger trolig på begge sider av linjen og må deles. Men hvordan?

Delelinjeavtalen fra 2010 løste et over 40 år gammelt problem i forholdet mellom Russland og Norge. Avtalen fastslo at olje- og gassforekomster som krysser grenselinjen, skal utvikles samlet og i et samarbeid mellom lisenshaverne på begge sider av grensen.

Flere utfordringer

Men dermed er ikke alle utfordringer løst, påpeker Arild Moe ved Fridtjof Nansens Institutt. Han leder prosjektet RUNEC: Mechanisms for Russian-Norwegian Cross-border Petroleum cooperation in the Arctic. Arbeidet blir ferdig i 2018.

Det er allerede klart at Russland og Norge både har ulike erfaringer med grenseoverskridende oljesamarbeid, og at lovverket i de to nabolandene langt fra er likt.

Delelinjeavtalen bruker begrepet **unitisering** om grenseoverskridende forekomster. Unitisering betyr følgende:

1. En forekomst skal utvikles samlet fordi det betyr bedre utnyttelse av ressursene enn om de to sidene skulle begynne utbygging uavhengig av hverandre.
2. Det skal utarbeides en prosedyre for deling av ressursene i forekomsten mellom de to nabostatene.

Avtalen overlater imidlertid prosedyren som velges og hvordan samarbeidet skal organiseres, til de enkelte avtaler om utvinning av hver enkelt forekomst. Spørsmålet er om de to sidene har samme tilnærming til slike avtaler, og om Norge og Russland har samme oppfatning av prinsipper og prosedyrer i avtaler som vil måtte inngås.

To land- ulik praksis

Norge har erfaring fra unitisering av grenseoverskridende felt i Nordsjøen. I alle avtaler om avgrensning av kontinentalsokkelen, med Danmark, Storbritannia, Island, Danmark/Grønland og Russland er det bestemmelser om at forekomster som strekker seg over på begge sider, skal unitiseres. Norge og Storbritannia har i tillegg inngått en folkerettslig bindende traktat om Statfjord, Frigg og Murchison-feltene.

Russland har andre erfaringer fra grenseoverskridende samarbeid. Selve begrepet unitisering er godt forankret i norsk lovverk men det finnes ikke tilsvarende erfaring i Russland.

Det grenseoverskridende samarbeidet i Det kaspiske hav er organisert på en annen måte. Unitisering har ingen plass i det russiske lovverket, heller ikke for regulering av felt som strekker seg over flere felt innad i Russland.

Samarbeid?

Prosjektet analyserer forventningene til fremtidig samarbeid om utvikling av grenseoverskridende felt.

– Mye tyder på at mange på russisk side forventer spesifikke organisatoriske løsninger som joint ventures (fellesforetak). Det inngår ikke i den norske tenkningen, sier Arild Moe.

Prosjektet har som formål å forebygge misforståelser og problemer som vil kunne oppstå når unitisering måtte bli aktuelt. Det har særlig interesse for norske myndigheter, men også andre aktører i petroleumssektoren.

Fakta

Prosjekt: RUNEC: Mechanisms for Russian-Norwegian Cross-border Petroleum Cooperation in the Arctic.

Prosjektleder: Arild Moe, Fridtjof Nansens Institutt, FNI

Prosjektperiode: 2015-2018

Mål: Se på hvordan Norge og Russland kan dele olje- og gassforekomster som krysser delelinjen i Barentshavet

Funn: Prosjekt pågår. Norge og Russland har ulikt lovverk og ulik praksis. Russland forventer trolig fellesforetak, joint ventures. Det ønsker ikke Norge

Oljeforventning i nord

Lokalsamfunn i Arktis har klare forventninger til hva oljeselskapene skal gjøre i nord. Noen er skeptiske, men de aller fleste ser positivt på olje- og gassnæringen, både i Norge og Russland.

Bedriftenes samfunnsansvar (corporate social responsibility), CSR, er noe de fleste har klare synspunkter på.

Forskningen har vist at både russere og nordmenn stiller krav til oljeselskapene, men kravene er noe ulike.

Aktivitet viktig

Mulighetene for ny aktivitet i lokalsamfunn som har opplevd folkenedgang og stagnasjon, gjør at de aller fleste er positivt innstilt til næringen.

- Olje er ekstremt viktig for hele regionen. Den skaper arbeidsplasser, og det er det viktigste, hvis ikke ville det vært temmelig tomt her, sier en av de intervjuede i Hammerfest.

De samme holdningene finner man også i russisk Arktis, men det er også mer skepsis å spore der oljeindustrien har vært i lengre tid, og der man har opplevd ulykker og store oljeutslipp. Det gjelder spesielt Komi-republikken, der folk mener at miljøet er et kjerneelement i bedriftenes samfunnsansvar.

Forskerne har snakket med lokalbefolkning, myndigheter og selskaper i Hammerfest, Murmansk, Komi og Nenets.

Fordeler og miljø

Et hovedfunn i feltarbeidet er at de som opplever direkte fordeler fra petroleumsaktivitet, og ikke rammes av negative virkninger, er mer tilbøyelige til å være positive til olje- og gassnæringen. Et generelt funn er imidlertid at skillelinjene mellom ulike oppfatninger går på tvers av samfunnsgrupper.

I noen tilfeller har større økonomiske fordeler ført til høyere toleranse for miljørisiko. Andre steder kritiserer lokalbefolkningen både regionale myndigheter og oljeselskapene for ikke å fremme en mer rettferdig fordeling av økonomiske goder. I et område som Nenets ønsker lokalbefolkningen bedre sosiale goder og bedre kompensasjonsordninger for urbefolkningen.

Sosiale goder

Det er en klar forskjell mellom Russland og Norge på ett felt: I Norge er sosiale goder en del av velferdssystemet. I Russland har man hatt en lang tradisjon for at store selskaper har bidratt til befolkningens sosiale velferd. I sovjetisk tid var dominerende bedrifter ansvarlige for alt fra skolegang til helsetjenester. Denne tradisjonen ser man fortsatt spor av i dag.

I Russland er befolkningen noe splittet i synet på utenlandske selskaper. Men de aller fleste er enige om én ting: Snakk med folk lokalt om hva de trenger. Reelle behov avdekkes, og man hindrer at midler brukes på symbolske tiltak som bare gagnar få, ressurssterke grupper.

Fakta:

Prosjekt: Sustainability and Petroleum Extraction: Corporate and Community Perspectives in Northern Norway and the Russian Arctic”

Prosjektleder: Ilan Kelman, NUPI

Prosjektperiode: 2013-2016

Mål: Se på holdninger til oljeutvinning i nord, i Norge og Russland. Folks forventninger til oljeselskapene

Funn: Stort sett positiv holdning. Jobbskaping viktigst. Skillelinjer går på tvers av samfunnsgrupper.

Mer skepsis i områder i Russland som har opplevd ulykker og utslipp

Studieutveksling i nord – toveiskjøring?

Russisk ungdom vil gjerne ha norsk utdanning for å skaffe seg internasjonalt godkjente akademiske grader og mange vil bli værende i vest. Norske ungdommer er derimot ikke like villige til å reise østover.

Utdanningssamarbeidet mellom Norge og Russland i nord har fått et noe ulikt innhold i de to landene. Mens norske institusjoner i all hovedsak står for programmer og undervisning, kanalisere de russiske institusjonene studenter inn på disse studiene. Det viser det treårige prosjektet UTDANORUSS.

Ikke Bologna i Russland

En hovedgrunn til at studentstrømmen går fra øst mot vest, er at Russland ennå ikke har etablert Bologna-prinsippene i sitt utdanningssystem. Bologna er et felleseuropeisk system med bachelor- og mastergrad, vektall, og anerkjennelse av studier og grad i alle land. Kvalitetsreformen i Norge, "Bologna på norsk", ble iverksatt i 2003.

Russiske studenter må altså til utlandet.

Spesielt attraktivt

Norge er spesielt attraktivt fordi vi ikke krever studiepengene. Andre forhold som motiverer russiske studenter til å dra til Norge, er ønsket om å lære språk, både engelsk og norsk, at de ser muligheter til en internasjonal karriere og at de ser en klar tilleggsverdi i å ha erfaring med kulturell utveksling. Flere av de russiske studentene ønsker å bli værende i Norge etter endt utdanning.

En viktig målsetting med prosjektet har vært å kunne forstå vedtak og påfølgende handlinger i praksis som etableres gjennom institusjonenes internasjonaliseringsstrategier.

Gjensidig forståelse

Forskningen har vist hvordan dypere forståelse av kulturelle likheter og forskjeller er en viktig dimensjon for å utvikle og vedlikeholde utdanningssamarbeid. Den gjensidige forståelsen av tenkemåter, verdier, mål og intensjoner er helt avgjørende for å kunne opprettholde og videreutvikle både samarbeidet i seg selv og de studiene som tilbys studentene.

Respekten for og forståelsen av hverandres tradisjoner, systemer og andre kulturelle egenskaper har vist seg som forutsetninger for at diskusjonene og beslutningsprosessene er blitt funksjonelle og konstruktive.

Ulike kriterier

Kriteriene for suksess hos institusjonsansatte synes å være ulike. For russiske ansatte gir det større uttelling å ha vært med på internasjonale konferanser, administrative reiser, engelskspråklige forelesninger og posisjoner knyttet til internasjonalisering. For norske ansatte er suksess i større grad knyttet til å etablere gode engelskspråklige utdanningsprogrammer.

Virkningen av dette utdanningssamarbeidet er vanskelig å evaluere, ut fra et folk-til-folk perspektiv. Men utvekslingen av studenter og samarbeidet mellom fagfolk må likevel sies å ha stor betydning. Kunnskapen om og forståelsen av hverandre, og varige sosiale relasjoner, er selve kjernen i et folk-til-folk perspektiv.

Nettverk

Forutsetningen for den faglige utvekslingen er de funksjonelle nettverkene som er etablert og utviklet over tid. Nettverkene har ingen formell posisjon i Russland og Norge. Samtidig er nettverkene skjøre konstruksjoner, de lever sitt eget liv løst mellom de involverte institusjonene i begge land.

Et viktig funn i prosjektet er at det er disse nettverkene som driver den praktiske formen for internasjonalisering der institusjonene er formelt tilknyttet et internasjonalt utdanningssamarbeid.

Fakta

Prosjekt: UTDANORUSS: Higher Education in the High North: Regional Restructuring through Educational Exchanges and Student Mobility

Prosjektleder: Marit Sundet, Nord Universitet

Prosjektperiode: 2012-2017

Mål: Se på resultatene av utdanningssamarbeidet mellom Norge og Russland i nord

Funn: Studentstrømmen får fra øst til vest. Russisk ungdom vil ha norsk utdanning som også er anerkjent i resten av Europa. Mange vil bli i Norge. Norsk ungdom er ikke så interessert i å reise til Russland. Institusjonene ser ulikt på hva som gir suksess i samarbeidet. Det er skapt mange gode nettverk.

Taiga + teknologi = Klokt skogbruk + fremtid i nord

Skogen er et "kinderegg". Anvendt riktig gir den fôr til dyr og fisk, bygningsmaterialer og erstatter torv i jordforbedring. Det gjelder både Norge og Russland.

Det er utgangspunktet for et omfattende næringsprosjekt ledet av Tschudi Blue Forest. Tschudis innovasjonsprosjekt "Floating Production, Storage & Offloading Unit" (FPSO) samarbeider med en rekke virksomheter både i Norge og Russland for å utnytte de enorme skogressursene i den russiske taigaen på en ny og mer lønnsom måte.

Blant partnerne er Skogforskningsinstituttet i Arkhangelsk, Glommen Skog og det russiske rederiet Sovfracht. Prosjektet går ut på å utplassere en flytende enhet ved kysten eller utløpet av store elver for å produsere skurlast, melasse og torverstatning. Prosjektet er også ment for Vestlandet.

Den flytende enheten er et tørrlastskip på rundt 50 000 tonn. Biproduktene, flis fra sagbruket, lagres der. Av massen tas ut hemicellulose. Denne inneholder sukkerforbindelser, som kan brukes til fisk- og dyrefôr. Forskning i Sverige viser at disse har egenskaper som blant annet kan motvirke lakselus ved å styrke fiskens immunsystem. Restproduktet kan brukes til jordforbedring eller brennes.

Utnyttet ressurs

Skogen, ikke minst i Russland, er en underutnyttet ressurs. Til nå har industriutbygging i russisk Arktis vært konsentrert om olje og gass. Russisk skogsindustri har like store muligheter med åpningen av den nordlige sjøruten og FPSO, mener prosjektleder Henrik Falck i Tschudi.

Prosjektet er blitt endret underveis. Opprinnelig tok det sikte på å produsere svarte pellets av russisk trevirke og selge det til et britisk kullkraftverk som skulle konvertere til biomasse.

Endret plan

– Slik gikk det ikke helt, sier prosjektleder Henrik Falck. Vi fikk aldri den kontrakten vi trengte for å få finansiering og besluttet derfor å bytte ut pelletsfabrikken med et sagbruk. Vi har nå inngått en langsiktig kontrakt for skurlasten med et finsk selskap. Det er basis for 70 prosents verftsfinansiering over åtte år.

Selve ideen med en FPSO er ikke ny. Den første FPSO for olje og gass ble konstruert for 40 år siden, og det finnes nå 256 slike enheter. Tschudi Blue Forest tar sikte på å etablere den første Forest FPSO'en på Vestlandet i 2018. Ambisjonene er å ha 10 slike enheter innen ti år.

Nordlige sjørute

Tschudi Shipping Company har lenge vært engasjert i skipstransport i Arktis, og spesielt med den nordlige sjørute, som ble åpnet i 2010. Partneren Sovfracht har også omfattende erfaring i området.

Skipsfarten nord for Sibir må deles i to: full transitt mellom Stillehavet og Atlanterhavet, og trafikk til og fra havner langs sjøruten. Den første har ikke vist særlig økning, mens den andre har hatt omfattende vekst etter at nye havneterminaler er blitt åpnet. To av dem er Sabetta ved utløpet av Ob og Irtyjsj og Dudinka ved utløpet av Jenisej.

Illustrasjon: Tschudi

God butikk

Prisen på tømmer står for 70 prosent av totalkostnadene. Med dagens rubelkurs er prisen på russisk tømmer halvparten av hva den er i Norge.

– En Forest FPSO på Vestlandet er i dag god butikk, sier Falck. En Forest FPSO ved utløpet av russiske elver vil derfor være svært god butikk, mener han.

Men det er trolig ikke mulig å finne vestlige investorer til et russisk prosjekt i dag. Derfor planlegger Tschudi Blue Forest

å fremvise en operativ FPSO på Vestlandet for så å henvende seg til russiske og internasjonale investorer.

Fakta

Prosjekt: Floating Production, Storage & Offloading Unit

Prosjektleder: Henrik Falck, Tschudi Blue Forest

Mål: Utvikle en flytende enhet (FPSO) for produksjon av skurlast, biomasse og torverstatning med tømmer som råmateriale

Funn: Skogen, både i Norge og Russland, er underutnyttet. En FPSO på Vestlandet er svært lønnsom. En russisk FPSO ved utløpet av store sibirske elver er enda mer lønnsom. Den nordlige sjørute gir lønnsom transport

Kongekrabbe av og på første klasse

I 2002 ble det åpnet for fangst av kongekrabbe i Barentshavet. Krabben er en etterspurt delikatesse, og må følgelig også behandles kongelig. For å bedre kvaliteten forskes det på transport og behandling.

Selskapet Norway King Crab Production i Bugøynes i Sør-Varanger har fått støtte til et prosjekt for blant annet å måle hjertefrekvensen hos levende kongekrabbe på vei til markedet. Hvorfor? Fordi høyere hjertefrekvens betyr at krabben er stresset, og det kan skade den svært høye kvaliteten som markedet etterspør.

– Prosjektet har gitt oss svært viktig informasjon som gjør at vi er på sporet av minst to store endringer i måten vi driver virksomheten på, sier Svein Ruud, daglig leder i Norway King Crab AS.

Endringer

– Blant annet kommer vi trolig til å frakte krabbe i vann fra Finnmark til Oslo. Videre utvikler vi en ny eske med aluminium på inn- og utside. Belegget reflekterer kulde på innsiden og sollys på utsiden, sier han.

Levende sjømat, og levende kongekrabbe spesielt, er et raskt voksende marked i sjømatnæringen. Men det er utfordringer knyttet til dyrevelferd og dødelighet ved fangst, lagring og transport. Prosjektet har som mål å utvikle et portabelt målesystem som vil følge krabben fra mottaket i Bugøynes til utsalgssteder verden over.

For selskapet vil redusert dødelighet også gi innsparinger og gi grunnlag for vekst.

Prosjektet blir utført sammen med forskere fra det russiske vitenskapsakademis forsknings- og utviklingscenter i St. Petersburg.

Fremmed

Kongekrabben eller som det opprinnelige navnet Kamtsjatka-krabbe viser, er egentlig en fremmed art i Barentshavet. Den ble satt ut av sovjetiske forskere i Kola-fjorden på 60-tallet. Siden har den bokstavelig talt krabbet vestover og er nå både et problem og en inntektskilde. Vest for 26 grader øst, altså Porsangerfjorden, er det fri fangst fordi man ikke ønsker at krabben skal innta større deler av kysten. I øst, og spesielt Varangerfjorden, er kongekrabben blitt en viktig ressurs. Her er fisket strengt regulert.

Spesialister

Selskapet King Crab sysselsetter rundt 20 personer i fiskeværet Bugøynes. Det har spesialisert seg på fangst og levering av levende kongekrabbe året rundt.

– Både skall og klør er fylt med høyt verdsett kjøtt. Som produkt er krabben ikke bare en kilde til proteiner, men også til status, sier Svein Ruud.

Krabben fanges levende i teiner, og tas deretter inn til akklimatisering i Bugøynes. Dyrene utstyres med en sporbar QR-kode før de innlosjeres på "krabbehotellet" ved Gardermoen og deretter sendes ut til kresne kunder over hele verden.

Kvalitet hele veien

Hjertemonitoren og de nye forsendelsesmåtene vil altså bidra til at kvaliteten holdes høy hele tiden, og at krabbene har det bra inntil de havner på delikatessebordene.

Utviklingen av hjertemonitoren begynte våren 2016. Forskerne henter også inn kunnskap fra ledende miljøer på transport av levende sjømat i andre deler av verden.

Helt fra begynnelsen har Norway King Crab vært opptatt av betydningen av forsknings- og utviklingsarbeid i hele verdikjeden. Kundene finnes nå i Europa, i USA, Midtøsten og Asia.

Fakta

Prosjekt: Live King Crab Welfare Monitoring Throughout Logistics

Prosjektleder: Svein Ruud, Norway King Crab Production AS

Mål: Minske dødelighet og bevare kvalitet av kongekrabbe fra fangst til forbruker

Funn: En hjertemåler viser om krabben er stresset. Det forringer kvaliteten. Transport vil kunne skje i vann etter fangst, ny transportkasse er utviklet

Norges forskningsråd

Drammensveien 288
Postboks 564
NO-1327 Lysaker

Telefon: +47 22 03 70 00
post@forskningsradet.no
www.forskningsradet.no

Russland og nordområdene/Arktis,
www.forskningsradet.no/norruss

August 2017
ISBN 978-82-12-03625-3 (PDF)

Design: Melkeveien Designkontor AS
Foto: Shutterstock